

Innst. O. nr. 93

(2002-2003)

Innstilling til Odelstinget fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen

Ot.prp. nr. 57 (2002-2003)

Innstilling til familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om lov om endringer i folketrygdloven (svangerskapspenger til selvstendig næringsdrivende)

Til Odelstinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Innledning

Barne- og familiedepartementet legger i proposisjonen fram forslag til endringer i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd. Endringene gjelder rett til svangerskapspenger for selvstendig næringsdrivende. Forslaget er en oppfølging av behandlingen av statsbudsjettet for 2003 der Stortinget sluttet seg til Regjeringens forslag om å gi selvstendig næringsdrivende kvinner rett til svangerskapspenger med virkning fra 1. juli 2003 (St.prp. nr. 1 (2002-2003)).

Bakgrunnen for budsjettforslaget var behandlingen av Dokument nr. 8:81 (2001-2002), jf. Innst. S. nr. 165 (2001-2002).

Det foreslås at retten til svangerskapspenger skal være betinget av at arbeidsmiljøet innebærer risiko for fosterets utvikling, under henvisning til de samme risikofaktorer som gravide arbeidstakere er beskyttet mot i lover og forskrifter. Risikovurderingen skal foretas av lege eller jordmor i samråd med kvinnen selv. Den gravide kvinnen skal konkretisere hvilke risikofaktorer i hennes virke som hun anser kan være til skade for fosterets utvikling, og hun skal vurdere om hennes virke kan tilrettelegges slik at risikofaktorene opphører. Dersom risiko er konstatert og mulighet for tilrettelegging ikke er til stede, oppstår rett til svangerskapspenger. Det foreslås at frilansere skal gis rett til svangerskapspenger etter tilsvarende vilkår.

Det fremmes forslag om at retten til svangerskapspenger, på samme måte som for arbeidstakere, skal inntre når kvinnen må slutte i arbeid. Det skal ikke gjelde en ventetid for å få rett til å få utbetalt svangerskapspenger. Det fremmes videre forslag om at beregningen av svangerskapspengenes størrelse skal foretas på samme måte som for sykepenger og at den frivillige tilleggsforsikringen om utvidet dekninggrad også skal omfatte svangerskapspenger.

1.2 Bakgrunnen for endringsforslaget

Svangerskapspenger ytes til friske gravide kvinner som må slutte i arbeid på grunn av at arbeidsmiljøet kan være skadelig for fosteret. Svangerskapspenger må holdes atskilt fra sykepenger som er betinget av at kvinnen er arbeidsufør på grunn av sykdom. Retten til svangerskapspenger er hjemlet i folketrygdloven § 14-13. Rett til svangerskapspenger opphører tre uker før fødselen, da det fra dette tidspunktet ytes fødselspenger etter bestemmelsene i folketrygdloven §§ 14-3 til 14-10.

Etter gjeldende regler er retten til svangerskapspenger tilpasset arbeidstakere. Av forarbeidene fremgår det at det var snakk om en utvidet rett til fødselspenger for gravide arbeidstakere i risikofylt arbeidsmiljø.

Retten til svangerskapspenger gjelder i utgangspunktet for arbeidstakere. En trygderettskjennelse av 11. februar 2000 trekker imidlertid i motsatt retning. Etter Trygderettens oppfatning hadde kvinnen krav på svangerskapspenger. Retten uttalte at retten til svangerskapspenger er generell og ikke betinget av at man er arbeidstaker.

Problemet for selvstendig næringsdrivende er at deres arbeidsforhold under graviditet normalt ikke er regulert i lov eller forskrift. Trygdeetaten har mottatt flere henvendelser fra selvstendig næringsdrivende som ikke får svangerskapspenger. Slik regelverket er

i dag, har kvinnens status som arbeidstaker eller selvstendig næringsdrivende betydning for retten til svangerskapspengene. Hensikten med svangerskapspengene er først og fremst å verne fosteret mot uheldig påvirkning. Gjeldende regelverk mangler en bestemmelse som uttrykkelig omfatter selvstendig næringsdrivende.

1.3 Vilkår for rett til svangerskapspengene for selvstendig næringsdrivende

1.3.1 Departementets vurderinger og forslag

Etter departementets oppfatning bør vilkårene for rett til svangerskapspengene for selvstendig næringsdrivende i størst mulig utstrekning følge vilkårene som gjelder for arbeidstakere. Det er rimelig at arbeidstakere og selvstendig næringsdrivende har den samme beskyttelse mot forhold i arbeidsmiljøet som kan innebære risiko for fosterets ve og vel.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at retten til svangerskapspengene for selvstendig næringsdrivende skal ta utgangspunkt i tilsvarende risikofaktorer som arbeidstakere er beskyttet mot i bestemmelser i lov eller forskrift. Dette vil gjelde alle forhold ved arbeidsmiljøet som kan innebære helse-skade for fosteret. Det settes altså i prinsippet ingen begrensninger for hvilke forhold ved arbeidsmiljøet som kan anses å skape risiko.

For så vidt gjelder den medisinske risikovurderingen, foreslår departementet at retten til svangerskapspengene for selvstendig næringsdrivende skal være betinget av at risikofaktorene er dokumentert. Dette innebærer at en selvstendig næringsdrivende skal pålegges å konkretisere de faktorene ved arbeidssituasjonen som hun mener kan innebære risiko for fosteret. I tillegg skal det være foretatt en medisinsk konstatering av at disse faktorene kan medføre risiko for fosterets utvikling. Departementet foreslår at risikovurderingen, som for arbeidstakere, foretas av lege eller jordmor, fortrinnsvis i forbindelse med svangerskapskontrollen. For svangerskapskontrollen betyr dette at tilsvarende risikovurderinger som i dag foretas overfor arbeidstakere, skal foretas overfor selvstendig næringsdrivende.

1.4 Når retten til svangerskapspengene inntreffer. Svangerskapspengenes størrelse

1.4.1 Når retten til svangerskapspengene inntreffer. Forholdet til bestemmelsen om ventetid for sykepengene

I høringsnotatet foreslo departementet at bestemmelsen i folketrygdloven § 14-13 nåværende tredje ledd skal gis tilsvarende anvendelse for selvstendig næringsdrivende. Departementet uttalte at det ikke bør gjelde ventetid for rett til svangerskapspengene for selvstendig næringsdrivende. Hensynet til vernet av

den gravide kvinnen og fosterets ve og vel taler klart for at retten til ytelsen ikke bør utsettes når risiko for fosteret er konstatert og kvinnen har vurdert at tilrettelegging ikke er mulig.

Departementet opprettholder forslaget om at folketrygdloven § 14-13 nåværende tredje ledd skal gis tilsvarende anvendelse for selvstendig næringsdrivende og at det ikke skal gjelde ventetid for rett til svangerskapspengene.

Etter § 14-13 nåværende tredje ledd inntreffer retten til svangerskapspengene fra det tidspunkt kvinnen er "pålagt å slutte i arbeidet". Departementet foreslår at ordlyden endres slik at retten inntreffer når kvinnen "må slutte i arbeidet". For selvstendig næringsdrivende og frilansere skal formuleringen "må slutte i arbeidet" forstås som tidspunktet når risikofaktorene er dokumentert og hun ikke har funnet det mulig å tilrettelegge sitt virke.

1.4.2 Svangerskapspengenes størrelse

Departementet viser til at sosialkomiteen i Innst. S. nr. 165 (2001-2002) la til grunn at ytelsene ved svangerskapspengene til selvstendig næringsdrivende bør tilsvare nivået som gjelder for sykepengene for denne gruppen, dvs. 65 pst. av beregningsgrunnlaget, jf. folketrygdloven § 8-34 første ledd. Å gi selvstendig næringsdrivende rett til 100 pst. dekning vil for øvrig bryte med reglene om selvstendig næringsdrivendes rettigheter etter folketrygdloven. Hvorvidt disse reglene bør endres, må vurderes på bredere basis og ikke i forhold til svangerskapspengene alene. Departementet fastholder sitt forslag om å gi § 14-13 nåværende fjerde ledd tilsvarende anvendelse for selvstendig næringsdrivende.

1.4.3 Frivillig tilleggsforsikring

Etter folketrygdloven § 8-36 har selvstendig næringsdrivende adgang til å tegne tilleggsforsikring for å oppnå bedre dekning fra folketrygden. Forsikringsordningen omfatter ikke svangerskapspengene, og selvstendig næringsdrivende som i dag kan motta svangerskapspengene, får kun 65 pst. av grunnlaget selv om de har tegnet forsikring.

I høringsnotatet foreslo departementet at den frivillige tilleggsforsikringen også burde komme til anvendelse på svangerskapspengeområdet etter de samme vilkår som gjelder for fødselspengene. Dette vil innebære at 100 pst. dekning kan oppnås etter enten 1. eller 17. dag forutsatt av at forsikringen er tegnet minst 10 måneder før fødselen.

Når det gjelder fristen for å tegne forsikring, foreslår departementet at forsikringen skal komme til anvendelse for svangerskapspengene etter samme frist som gjelder sykepengene etter § 8-36 andre ledd. Dette innebærer at forsikringen må være tegnet senest fire uker før stønadstilfellet oppstår.

På svangerskapspengeområdet må fristen forstås slik at forsikringen må være tegnet minst 4 uker før risikofaktorene er dokumentert og kvinnen ikke har funnet det mulig å tilrettelegge sitt virke.

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Eirin Faldet, Trond Giske og Torny Pedersen, fra Høyre, Afshan Rafiq, lederen Sonja Irene Sjøli og Olemic Thommessen, fra Fremskrittspartiet, Ulf Erik Knudsen og Karin S. Woldseth, fra Sosialistisk Venstreparti, Magnar Lund Bergo og May Hansen, fra Kristelig Folkeparti, Dagrun Erikson og Ola T. Lånke, og fra Senterpartiet, Eli Sollid Øveraas, registrerer at Ot.prp. nr. 57 (2002-2003) Om lov om endringer i folketrygdloven (svangerskapspenger til selvstendig næringsdrivende) er en oppfølging av behandlingen av statsbudsjettet for 2003, der Stortinget sluttet seg til Regjeringens forslag om å gi selvstendig næringsdrivende kvinner rett til svangerskapspenger med virkning fra 1. juli 2003 (St.prp. nr. 1 (2002-2003)).

Komiteen ser positivt på at Regjeringen nå legger fram Ot.prp. nr. 57 (2002 -2003) som en oppfølging av Stortingets vedtak.

Komiteen har merket seg at Regjeringen fremmer forslag om at retten til svangerskapspenger, på samme måte som for arbeidstakere, skal inntre når selvstendig næringsdrivende- og frilans-kvinner må slutte i arbeid på grunn av risiko for fosteret. Komiteen registrerer videre at det ikke skal gjelde en ventetid for å få rett til å få utbetalt svangerskapspenger, og at beregningen av svangerskapspengenes størrelse skal foretas på samme måte som for sykepenger.

Komiteen vil i likhet med departementet understreke at svangerskapspenger holdes atskilt fra sykepenger som er betinget av at kvinnen er arbeidsufør på grunn av sykdom, selv om beregningen av svangerskapspengenes størrelse skal foretas på samme måte som for sykepenger.

Komiteen vil bemerke at selvstendig næringsdrivende har krav på 65 pst. av beregningsgrunnlaget for sykepenger etter folketrygdloven, mens frilanserne har krav på 100 pst. etter folketrygdloven.

Komiteen har merket seg at selvstendig næringsdrivende har adgang til å tegne tilleggsforsikring for å oppnå bedre dekning av folketrygden. Denne forsikringen omfatter sykepenger, fødsels- og adopsjonspenger.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, er enig i forslaget om at denne forsikringen også skal

gjelde svangerskapspenger etter samme tegningskriterier som for sykepenger.

Flertallet støtter Regjeringens forslag om at den frivillige tilleggsforsikringen om utvidet dekning også skal omfatte svangerskapspenger.

Flertallet slutter seg med dette til Regjeringens forslag om endringer i folketrygdloven (svangerskapspenger for selvstendig næringsdrivende), og ber Regjeringen vurdere om reglene bør endres slik at selvstendig næringsdrivende gis rett til 100 pst. dekning av svangerskapspenger og fødselspenger.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at det skal utbetales svangerskapspenger til selvstendig næringsdrivende kvinner på lik linje med lønns-mottakere, i de tilfeller den gravide ikke kan fortsette i sitt arbeid uten å utsette fosteret for fare. Disse medlemmer er imidlertid uenig i Regjeringens forslag om at satsen skal være 65 pst. av beregningsgrunnlaget. Disse medlemmer mener at selvstendig næringsdrivende kvinner bør tilstå svangerskapspenger med 100 pst. av beregningsgrunnlaget, og fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å endre folketrygdloven slik at selvstendig næringsdrivende gis rett til 100 pst. dekning av svangerskapspenger."

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Stortinget ber Regjeringen om å endre folketrygdloven slik at selvstendig næringsdrivende gis rett til 100 pst. dekning av svangerskapspenger.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Odelstinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om endringer i folketrygdloven (svangerskapspenger til selvstendig næringsdrivende)

I

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd gjøres følgende endringer:

Overskriften til § 8-36 skal lyde:

Forsikring for tillegg til sykepenger og fødselspenger mv.

§ 8-36 tredje ledd skal lyde:

Forsikring etter første ledd bokstavene b og c omfatter også fødselspenger, adopsjonspenger og svangerskapspenger. For fødsels- og adopsjonspenger må forsikringen være tegnet minst ti måneder før fødselen eller adopsjonen. For svangerskapspenger gjelder bestemmelsen om opptjenings tid i andre ledd.

Overskriften til § 8-37 skal lyde:

Opphør av forsikring for tillegg til sykepenger og fødselspenger mv.

§ 14-13 skal lyde:

§ 14-13 *Svangerskapspenger*

En arbeidstaker har rett til svangerskapspenger dersom hun etter bestemmelser i lov eller forskrift blir pålagt å slutte i arbeidet fordi hun er gravid, og det ikke er mulig å omplassere henne til annet høvelig arbeid i bedriften.

En gravid selvstendig næringsdrivende har rett til svangerskapspenger dersom hun i sitt virke er utsatt for slike risikofaktorer som gir en gravid ar-

beidstaker rett til svangerskapspenger. Det er en forutsetning at risikofaktorene er dokumentert og at hun ikke har mulighet til å tilrettelegge sitt virke. Tilsvarende rett til svangerskapspenger gjelder for frilansere.

Fraværet under svangerskapet må medføre tap av pensjonsgivende inntekt. *Vilkårene om opptjenings tid etter § 8-2 må være oppfylt før hun må slutte i arbeidet. Inntektsgrunnlaget for svangerskapspenger må på årsbasis utgjøre minst halvparten av grunnbeløpet, se femte ledd.*

Svangerskapspenger ytes fra det tidspunktet medlemmet må slutte i arbeidet, og fram til tre uker før fødselen. Fra sistnevnte tidspunktet ytes det fødselspenger etter bestemmelsene i §§ 14-3 til 14-10.

Svangerskapspengene beregnes etter de samme bestemmelsene som sykepenger fra trygden, se kapittel 8. Det ytes ikke svangerskapspenger for den del av inntekten som overstiger seks ganger grunnbeløpet.

II

Endringene trer i kraft 1. juli 2003.

Oslo, i familie-, kultur- og administrasjonskomiteen, den 27. mai 2003

Sonja Irene Sjøli
leder

Afshan Rafiq
ordfører